

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 15 mars 1907 kl. 3 e. m.

*Memorial, angående ökad anslag åt änke- och pupillkassan
vid riksbankens afdelningskontor och pappersbruk.*

Fullmäktige i riksbanken hafva den 21 nästlidne februari till utskottet aflåtit en så lydande framställning:

» Af 1877 års Riksdag beviljades ett årligt anslag af 4,550 kronor till änke- och pupillkassan vid riksbankens afdelningskontor och pappersbruk. Antalet afdelningskontor var då 4, nämligen i Göteborg, Malmö, Luleå och Visby, och antalet delägare helt obetydligt. Anslaget till denna änkekassa utgår fortfarande med samma belopp, men afdelningskontorens antal har ökats till 24 och delägarnes antal till 151.

En undersökning angående kassans ställning, afsedd att utröna kassans förmåga att uppfylla sina åliggande pensionsförbindelser, företogs under år 1898 och framgick af undersökningen, som verkställdes af professor A. Lindstedt och var grundad på Allmänna Änke- och Pupillkassans dödlighetstabeller och en räntefot af $3\frac{1}{2}$ procent samt gällde för midten af samma år, att kassans passiva och aktiva ungefär jämnt balanserade hvarandra. Afdelningskontorens antal var då 15 och delägarnes — vid slutet af året — 89.

Det torde vara uppenbart, att den nu omförmälda beräkningen med den ökning af afdelningskontorens och i följd däraf delägarnes antal, som under de senaste åren ägt rum, ej numera kan anses vara pålitligt uttryck för kassans ekonomiska förmåga att fullgöra sina förbindelser. Afdelningskontorens antal har nämligen nu, såsom ofvan nämnts, ökats till 24 och delägarnes till 151. Fullmäktige hafva därför genom beslut af den 14

juni 1906 gått i författning om verkställandet af en försäkringsteknisk undersökning af kassan, och har aktuarien Ivar Hultman, åt hvilken uppdraget härutinnan anförtrots, den 27 december sistlidet år aflämnat redogörelse härom. Beräkningarna äro uppgjorda för den 1 september 1906 på grund af Allmänna Änke- och Pupillkassans dödlighetstabeller och en räntefot af $4\frac{1}{2}$ procent och $3\frac{1}{2}$ procent. Enligt den förstnämnda räntefoten skulle uppstå ett kapitalöfverskott af kronor 26,400, motsvarande ett öfverskott i årsinkomsten af cirka 1,200 kronor och enligt den senare en kapitalbrist af kronor 77,200, motsvarande en brist i det årliga bidraget af cirka 2,700 kronor.

Då kassans tillgångar böra placeras i första klassens räntebärande värdepapper, torde en högre räntefot än den, som för närvarande i kassan erhålles, eller omkring 4 procent, icke vara att påräkna för framtiden; snarare torde för säkerhets skull vid bedömandet af kassans ställning en något lägre räntefot böra väljas. Med hänsyn härtill och till den ökning i antalet tjänstemän vid afdelningskontoren, som efter all sannolikhet kommer att efter hand pröfvas erforderlig, läser bristen i kassans årsinkomst böra uppskattas till inemot 1,500 kronor, och då hvarken högre afgifter från delägarna, hvilka nu äro i förevarande hänseende likställda med delägarna i hufvudkontorets änke- och pupillkassa, ej heller försämring af pensionsbestämmelserna, hvilka icke heller de nu äro fördelaktigare än de i nyssnämnda kassa, lära böra ifrågasättas, bör årsbidraget från banken ökas med ungefär nyssnämnda belopp.

Fullmäktige få därför hemställa,
att anslaget till änke- och pupillkassan vid riksbankens afdelningskontor och pappersbruk måtte ökas med 1,450 kronor eller från nuvarande 4,550 kronor till 6,000 kronor.»

För riksbankens tjänstemän och betjante finnas två pensionskassor, nämligen bankostatens änke- och pupillkassa, för tjänstemän och betjante vid hufvudkontoret, samt änke- och pupillkassan vid riksbankens afdelningskontor och pappersbruk, för tjänstemän och betjante vid nämnda kontor äfvensom för vissa befattningshafvare vid Tumba bruk.

Angående dessa kassors bildande och utveckling har bankoutskottet vid 1877 års riksdag uti sitt memorial n:o 8 i fråga om anslag till sistnämnda kassa lämnat närmare redogörelse. Då nu höjdt anslag till samma kassa ifrågasättes, anser sig utskottet från denna redogörelse böra erinra om följande:

För beredande af understöd åt nödställda änkor och minderåriga barn efter tjänstemän och betjante vid det forna bankodiskontverket bemyndigades fullmäktige i riksbanken af rikets år 1823 församlade ständer att af angifna medel tillsvidare och intill dess någon lämpligare utväg kunde vid en kommande riksdag blifva rikets ständer förelagd, åt sådana änkor och barn provisionellt anordna gratifikation, hvilka borde vid påföljande riksdag till rikets ständers pröfning och stadfästelse anmälas. Denna välvilja utsträcktes vid 1828—1830 årens riksdag till änkor och barn efter tjänstemän och betjante vid dåvarande lånekontoren i Göteborg, Malmö och Visby samt vid 1847—1848 årens riksdag till tjänstepersonalens vid Tumba bruk änkor och barn, hvarförutom vid sistnämnda riksdag rikets ständer, jämte förklarande att de vid en kommande riksdag ville tillse, huruvida en särskild pensionsanstalt för änkor och barn efter omförmälda tjänstemän och betjante kunde tillvägabringas, ålade fullmäktige att emellertid, till beredande af fond för en dylik pensionsinrättning, låta på lämpligaste sätt förränta icke allenast de odisponerade behållningar, som redan funnos och intill näst följande riksdag å fullmäktiges dispositionsräkning uppkommo, utan äfven de lönebesparingar, som kunde uppstå för vakanta tjänster vid dessa Riksdagens verk och inrättningar.

På hemställan af bankoutskottet vid 1850—1851 årens riksdag beslöt rikets ständer dels att den på berörda sätt vid 1852 års ingång samlade fond af 20,000 rdr banko skulle öfverlämnas till en särskild pensionsanstalt för änkor och barn efter tjänstemän och betjante vid bankodiskonten, lånekontoren och Tumba bruk, dels ock att den nya pensionsinrättningen skulle vid hvarje års slut från och med år 1852 och tillsvidare samt intill dess densamma vunnit full stadga och säkerhet från riksbanken erhålla till andra ändamål icke afsedda besparingar å bankofullmäktiges dispositionsräkning till belopp af högst 600 rdr banko årligen, hvaremot några gratifikation från nämnda räkning icke vidare finge af riksbankens medel till änkor och barn efter dessa tjänstemän utdelas. För den sålunda tillkomna pensionsinrättningen fastställde därefter utskottet reglemente.

Omförmälda bidrag till pensionsinrättningen utbetalades i 11 år eller till och med år 1862. Vid sistnämnda års riksdag anmälde fullmäktige hos bankoutskottet att, enär anstaltens kapital då mera vuxit till nära 58,000 kronor, hvars ränteförkomst vore fullt tillräcklig för bestridande af de från anstalten utgående pensioner, så att genom öfverskottet af nämnda afkomst, genom delägarnes årsafgifter och genom vakansbespa-

ring tillökning i kapitalet årligen borde uppkomma, det årliga anslaget kunde upphöra, i följd hvaraf detsamma icke vidare till kassan utgick.

Vid 1871 års utgång visade sig emellertid kassans inkomster icke förslå till bestridande af pensionsafgifterna, och, ehuru under följande år extra afgift pålades kassans delägare och under år 1873 en gåfva af 400 rdr rmt kom kassan till del, befanns vid revision af kassans räkenskaper sistnämnda år förhållandet mellan kassans inkomster och utgifter ej hafva blifvit bättre, än att för år 1874 en brist af 567 kronor 50 öre vore att motse, så framt pensionsbeloppen under året blefve oförändrade.

I anledning af dessa förhållanden och då de förutsättningar, hvilka efter hvad förut omförmälts, år 1862 föranledde indragande af det kassan beviljade anslag af 900 rdr, icke vunnit bekräftelse, samt vid sådant förhållande den år 1851 gifna utfästelsen om årligt understöd intill dess kassan vunnit *full* stadga och säkerhet väl finge anses ännu icke vara fullgjord, hemställde fullmäktige hos bankoutskottet vid 1874 års riksdag, det utskottet måtte hos Riksdagen föreslå, att till diskontverkens och Tumba bruks änke- och pupillkassa finge från och med år 1874 samt till dess kassan vunnit full stadga och säkerhet af riksbankens medel utbetalas ett årligt belopp af 900 kronor.

Vid föredragning af detta ärende fann utskottet väl de af fullmäktige anförda förhållanden tala för att något understöd åt kassan bereddes, men då utskottet föreställde sig, att förändrade anordningar borde kunna åstadkommas i den riktning, att för samtliga de under riksbanken hörande tjänstemän likartade villkor i afseende på såväl löneförmåner som pensionering blefve åvägabragta och det syntes förmånligt, om i sammanhang därmed äfven anstalterna för understöd åt tjänstemännens familjer blefve likformigt ordnade och de för ändamålet inrättade särskilda kassorna, om möjligt sammanslagna till en kassa, fann utskottet sig för det då varande icke böra göra någon framställning till Riksdagen i ämnet, utan anmodade fullmäktige att i detta ärende till 1875 års riksdags bankoutskott afgifva utlåtande.

Sedan med anledning häraf en på vetenskapliga grunder fotad utredning af pensionskassornas ställning och de villkor, under hvilka nya delägare i bankostatens kassa skulle kunna emottagas blifvit verkställd samt delägarne i sistnämnda kassa förklarar sig villiga att på vissa uppgifna villkor bereda delaktighet i denna kassa åt tjänstemän och betjante vid afdelningskontoren och pappersbruket, hemställde fullmäktige hos bankoutskottet vid 1876 års riksdag, att utskottet ville hos Riksdagen

göra framställning därom att, för beredande af delägarerätt i nämnda kassa åt ifrågavarande tjänstemän och betjante, utgörande ett antal af 29, med pensioner motsvarande dem som i samma kassa utginge samt med de såväl åligganden som förmåner, kassans reglemente bestämde, måtte utöfver de 200 kronor, hvilka alltjämt af riksbankens medel till denna kassa utgått, af Riksdagen anslås ett årligt belopp af 3,400 kronor.

Då vid pröfning häraf och i sammanhang därmed framlagda förslag till ändrade reglementsbestämmelser utskottet i det för bankostatens kassa gällande reglemente fann införd bestämmelse därom, att pensionerna finge af delägarne själfva ökas, när de funne kassans ställning sådant medgifva, men utskottet fann tryggheten och säkerheten för kassans bestånd efter den ifrågasatta sammanslagningen erfordra tillförlitlig kontroll till förekommande af förhastade beslut i omförmälda hänseende, hemställde utskottet genom fullmäktige till delägarne i bankostatens kassa, huruvida de ville underkasta sig förändring af kassans reglemente i det syfte att alla frågor rörande såväl höjning som minskning i pensionsbeloppen för pensions-tagare skulle underställas bankofullmäktiges pröfning och godkännande. Då delägarne icke funnos benägna härtill, lämnade utskottet fullmäktige i uppdrag att vid påföljande riksdag inkomma med dels utredning, på hvilka villkor bankostatens kassa innehade de till densamma hittills anvisade fonder samt de bidrag, som kassan af Riksdagen åtnjöte, dels ock förslag, på hvad sätt diskontverkens och Tumba bruks änkekassa skulle kunna sättas i stånd att såsom delägare emottaga alla afdelningskontorens tjänstemän och betjante och att åt såväl deras som tjänstepersonalens vid pappersbruket änkor och barn bereda enahanda pensionsbelopp, som erhöles i bankostatens kassa.

Af den utredning, som därefter framlades för bankoutskottet vid 1877 års riksdag, framgick, att bankostatens änke- och pupillkassa, som inrättades år 1748 för tjänstepersonalen inom det då varande bankoverket eller riksbankens nuvarande hufvudkontor, bildats dels af de medel, hvilka alltsedan 1689 under namn af cantonal- och avancementspengar utbetalats af tjänstemän och betjante vid riksbanken, dels af de lönebesparingar, hvilka i följd af genom dödsfall eller befordringar ledigblifna tjänster inom bankoverket kunde under den månad, då tjänst åter tillsattes, uppstå, sedan kostnaden för tjänstens bestridande blifvit af kassan godtgjord, dels af delägarnes pensionsafgifter, dels ock af de medel, hvilka blifvit kassan vid dess stiftande eller sedermera tillerkända. Dessa sistnämnda medel utgöras af

1:o) från riksbanken uttagna s. k. auktionsöfverskottsmedel till belopp af 8,461 daler 20 öre silfvermynt eller 2,115 kronor 41 öre, hvilka vid kassans bildande tilldelades densamma för att uppbringa dess kapitalfond till 20,000 daler silfvermynt;

2:o) på åtskilliga räkningar i banken innestående behållningar äfvensom sådana öfver 50 år gamla fordringsposter, som bestodo af uttagna auktionsöfverskott på de före år 1830 försålda guld- och silfverpanter eller utgjorde behållningar på räkningarna i förra växelbanken eller den då varande depositionsafdelningen, om hvilkas utbekommande vederbörande ägare icke inom viss föreskrifven tid anmälde sig; varande dessa medel, hvilka sålunda, likasom här ofvan förut omförmälda uttagna auktionsöfverskottsmedel, tillhört enskilda personer, som ägt att utfordra dem från banken, men försummat att göra sin rätt därtill gällande, kassan tillerkända genom kungl. kungörelsen den 6 augusti 1841, och hafva de kassan härigenom tillflutna medel beräknats uppgå till 29,080 kronor 48 öre; samt

3:o) af riksbankens egna medel till kassan anslagna 800 daler silfvermynt eller 200 kronor årligen, hvilka allt ifrån kassans stiftelse kommit henne till godo.

I samband härmed meddelas, att kassans kapitalbehållning den 31 december 1906 uppgick till 938,230 kronor 23 öre, under det att motsvarande behållning hos afdelningskontorens änkekassa vid samma tidpunkt utgjorde 310,430 kronor 14 öre.

Efter det bankoutskottet vid 1877 års riksdag tagit del af berörda utredning samt af fullmäktige afgifvits utlåtande i fråga om diskontverkens samt Tumba bruks änke- och pupillkassas sättande i sådant skick, att den skulle kunna åt samtliga afdelningskontorens och pappersbrukets tjänstemän bereda enahanda pensioner som i bankostatens kassa erhöles, meddelade utskottet till Riksdagen, att utskottet delade den af föregående riksdagars bankoutskott omförmälda åsikt om önskvärdheten däraf att grunderna för pensioneringen blefve enahanda för riksbankens samtliga tjänstemän och betjante och för sådant ändamål lämpligast varit, om tjänstepersonalen vid afdelningskontoren och pappersbruket kunnat förvärfva delägarerätt i bankostatens kassa, som befunne sig i god ställning och förmåga att åt sina delägars änkor och barn bereda skäligen goda pensioner. Då emellertid de af utskottet vidtagna försök till öfverenskommelse om gemensam pensionsreglering strandat hufvudsakligen emot delägarnes i sistnämnda kassa obenägenhet att underkasta sig den kontroll i afseende å pensione-

ringen, hvarförutan utskottet icke ansett sig kunna eller böra föreslå Riksdagen att till den gemensamma änkekassan anslå för det afsedda ändamålet erforderliga medel, fann utskottet icke någon annan utväg, än att så ordna diskontverkens och Tumba bruks änke- och pupillkassa att pensionsbeloppen i denna kassa gjordes lika stora med dem, som för tjänster med motsvarande löner funnes i bankostatens kassa bestämda.

För detta ändamål och på grund af verkställda beräkningar beslöt 1877 års Riksdag, att änke- och pupillkassan vid riksbankens afdelningskontor och pappersbruk skulle äga att af riksbankens medel erhålla ett årligt anslag af 4,550 kronor, hvarefter bankoutskottet, enligt Riksdagens uppdrag, fastställde stadgar för kassan, upprättade på de af fullmäktige i riksbanken angifna grunder. Härigenom blefvo delägarne i den nya kassan med afseende på pensionsrätt och pensionsafgifter i hufvudsak likställda med delägarne i bankostatens kassa.

Vid riksdagen år 1898 blef frågan om de båda kassornas sammanslagning änyo upptagen, i det att bankoutskottet anmodade fullmäktige att låta verkställa undersökning af kassornas ställning och förmåga att uppfylla sina förbindelser samt att utreda på hvilka villkor en dylik sammanslagning af kassorna kunde äga rum.

Den sålunda begärda undersökningen verkställdes under december månad 1898 och gaf till resultat, att, vid jämförelse mellan kapitalvärdena å de båda kassornas *aktiva* och *passiva*, bankostatens kassas ställning utvisade ett kapitalöfverskott af omkring 103,000 kronor samt att den andra kassans *aktiva* och *passiva* ungefär jämnt balanserade hvarandra.

Anmodade att afgifva yttrande angående den föreslagna sammanslagningen förklarade delägarne i bankostatens kassa vid sammanträde under februari månad 1899, att de ej kunde för det dåvarande medgifva sådan sammanslagning, samt åberopade såsom skäl härför att kassan enligt berörda utredning ägde god förmåga att fullgöra alla densamma åliggande förbindelser, men att svärligen kunde bedömas, hvad i framtiden erfordrades till pensionerande af änkor och barn till tjänstemän och betjante vid riksbankens allt talrikare afdelningskontor, hvarför en sammanslagning af de båda kassorna syntes kunna blifva för bankostatens änkekassa förlustbringande.

Fullmäktige meddelade detta till 1899 års bankoutskott under tillkännagifvande tillika att då beslutanderätten i afsende å bankostatens kassa syntes ensamt tillhöra dess delägare, fullmäktige ej framlagt något förslag i afseende å villkoren för den ifrågasatta sammanslagningen.

Utskottet vidhöll emellertid uppfattningen, att det ur synpunkten af riksbankens intresse vore af synnerlig vikt, att en uppgörelse om kassornas sammanslagning kunde komma till stånd; och enär, såvidt handlingarna utvisade, delägarne i bankostatens kassa icke principiellt utan allenast af ekonomiska betänkligheter ställt sig för det dåvarande afvisande i förhållande till den hos dem gjorda framställningen i ämnet, vid hvilken ej varit fogadt något förslag till sammanslagningens genomförande, fann utskottet frågan böra ånyo upptagas till behandling samt anmodade fullmäktige att söka uppgöra förslag till kassornas sammanslagning, så inrättadt, att delägarnes i bankostatens änke- och pupillkassa fördel och rätt behörigen tillgodosåges.

Med anledning häraf anförde fullmäktige i skrifvelse till bankoutskottet vid 1900 års riksdag att de genom delegerade behandlat frågan tillsammans med delegerade bland styrelsen för bankostatens kassa samt låtit genom professor And. Lindstedt verkställa en vetenskaplig utredning beträffande beloppet af det årliga tillskott, som skulle erfordras, därest de båda kassorna skulle förenas till en enda kassa med enahanda förmåga att motsvara sina förbindelser, som bankostatens änkekassa visat sig äga. Med anledning af denna utredning hade styrelsen för bankostatens kassa förklarat sig villig tillstyrka kassans delägare att i densamma upptaga afdelningskontorens änkekassa mot ett årligt bidrag af 7,550 kronor utöfver det belopp af 4,550 kronor, som till den sistnämnda utginge, eller tillsammans 12,100 kronor årligen, dock att detta anslag beräknades på grund af medelmarkegångspriset å spannmål, hvarjämte kostnaden för de i landsorten boende delägarnes deltagande i revision af kassan, som skulle i Stockholm förrättas, borde af riksbanken bekostas.

I sistnämnda skrifvelse tillkännagåfvo emellertid fullmäktige att för afhjälpan af en af de väsentligaste olägenheterna af två änke- och pupillkassor för riksbankens tjänstemän och betjante, bankostatens änkekassa, på framställning af fullmäktige, förklarat sig villig träffa sådan öfverenskommelse att, när delägare i någondera kassan från denna öfverflyttades till den andra, den förra kassan skulle, så långt af delägare inbetalda afgifter därtill försloge, till den andra kassan i delägarrens ställe betala på honom belöpande inträdesafgift, dock att, därest den nya delägarerätten vore större än den, han förlorade, delägaren skulle för den öfverskjutande delen själf erlægga därför belöpande afgifter. Med anledning häraf och då det årliga tillskott från riksbankens sida, som af styrelsen för bankostatens kassa begärts för den ifrågasatta sammanslagningen, vore så be-

tydligt, att fördelarna af en sådan ej syntes motsvara kostnaderna, funno sig fullmäktige, då ingen anledning ej heller förefanns, att delägarne i denna kassa skulle finnas villiga att nedsätta de af dess styrelse framställda anspråken, ej böra fördröja frågan genom inhämtande af deras yttrande, utan öfverlämnade frågan till utskottets pröfning och särskilda bedömande, huruvida frågan om sammanslagningen borde tillsvidare förfalla, därest mellan principalerna för de båda kassorna träffades öfverenskommelse i ofvanberörda hänseende.

Utskottet återremitterade ärendet med anmodan till fullmäktige att afgifva yttrande angående det för sammanslagningen begärda ökade anslaget äfvensom från styrelsen för bankostatens änkekassa inhämta yttrande, huruvida den ej vore villig att eftergifva det uppställda villkoret angående det ifrågasatta bidragets beräkning efter markegångspris.

När därefter delägarne i bankostatens änkekassa blefvo i frågan hörda, förklarade sig dessa, med vidhållande af sin föregående år uttalade åsikt, fortfarande ej vilja ingå på en förening af de ifrågavarande kassorna. Enligt de vid sammanträden med delägarne för frågans behandling förda protokoll hade dock kassans styrelse föreslagit, att kassan skulle förklara sig villig att för ifrågasatta nya förpliktelser i stället för begärda årliga anslag, som skulle beräknas efter markegångspris, en gång för alla mottaga ett i penningar bestämdt belopp, hvilken ersättning, efter en räntesats af $4\frac{1}{2}$ procent, skulle utgöra 268,888 kronor 89 öre. En stor minoritet bland kassans delägare anslöt sig till detta förslag och uttalades i särskild reservation mot det fattade beslutet, att då bankoutskottet uttryckligen angifvit, att det ifrågasatte endast sådant förslag till de båda kassornas sammanslagning, att därvid bankostatens änkekassas fördel och rätt behörigen tillgodosåges, samt uppenbart vore, att förslag till kassornas sammanslagning kunde uppgöras på sådant sätt, att bankostatens kassas rätt ej i någon mån trädde för när, delägarne ej bort afvisa utskottets framställning, utan att det ålegat dem att afgifva sådant förslag, som utskottet begärt.

Efter det fullmäktige för utskottet anmält hvad sålunda i frågan förekommit, fann utskottet frågan om de båda kassornas sammanslagning ej föranleda till någon utskottets vidare åtgärd.

Däremot bemyndigades fullmäktige att för afdelningskontorens änkekassa ingå på ofvan omnämnda aftal angående inbetalande af inträdesavgift för sådan delägare, som öfverginge från den ena kassan till den andra.

Af den nu lämnade redogörelsen synes framgå, att åtminstone till- vidare någon ändring ej står att vinna i det enligt utskottets uppfattning ej tillfredsställande förhållandet, att pensioneringen af änkor och barn efter riksbankens tjänstemän och betjante sker genom två särskilda kassor, hvilka i flera afseenden hafva olika ställning. Det är därför från riksbankens sida nödvändigt att fortfarande understödja den svagare kassan för att hålla den i stånd att fullgöra densamma åliggande förpliktelser. Då den nu ifrågasatta höjningen af det till kassan utgående anslag är grundad på vetenskaplig utredning af kassans ställning och behof, har utskottet ej något att erinra med afseende å det ökade anslagsbeloppet; och får utskottet därför, i anslutning till hvad fullmäktige anfört och hemställt, föreslå,

att Riksdagen må medgifva, att det årliga anslaget till änke- och pupillkassan vid riksbankens afdelningskontor och pappersbruk från och med innevarande år ökas med 1,450 kronor eller från nuvarande 4,550 kronor till 6,000 kronor.

Stockholm den 15 mars 1907.

På bankoutskottets vägnar

JOHN RETTIG.

Reservation

af herr *Henricson*.
